

DÜNYA MİRASI BURSA'NIN
(HANLAR BÖLGESİ, SULTAN KÜLLİYELERİ, CUMALIKIZIK)
ÜSTÜN EVRENSEL DEĞERİ

THE OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE OF
WORLD HERITAGE BURSA

(KHANS AREA, SULTAN KULLIYES, CUMALIKIZIK)

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

Dünya Miras Listesi'ne Kayıt Tarihi: 2014

Referans Numarası: 1452

Kriter: Kültürel

Date of Inscription on the World Heritage List: 2014

List Reference: 1452

Criteria: Kültürel

Bursa and Cumalıkızık: The Birth of the Ottoman Empire

Bursa; 6 tampon bölge içerisinde yer alan 8 dünya miras alanıyla, Türkiye'nin 12., dünyanın da 998. "üstün evrensel değer taşıyan" alanı olarak UNESCO dünya Miras Listesine kabul edilmiştir.

With its 8 world heritage sites in 6 buffer zones, Bursa has become the 12th site in Turkey and 998th site in the world to be listed in UNESCO World Heritage List as a site of "outstanding universal value".

Dünya Miras Alanları World Heritage Sites	Merkez Nokta Koordinatları Coordinates of Center Point
1 Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi) Khans Area (Orhan Gazi Kulliye and its surroundings)	N 40 115 E 29 3 44
2 Hanlar Bölgesi (Osman Gazi ve Orhan Gazi Türbeleri) Khans Area (Osman Ghazi and Orhan Ghazi Tombs)	N 40 11 13 E 29 3 27
3 Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi Hüdavendigar (Murad I) Kulliye	N 40 12 9 E 29 11 5
4 Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi (Eski Kaplıca) Hüdavendigar (Murad I) Kulliye (Old Turkish Bath)	N 40 12 8 E 29 12 4
5 Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi Yıldırım (Bayezid I) Kulliye	N 40 11 16 E 29 4 55
6 Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi Yeşil (Mehmed I) Kulliye	N 40 10 55 E 29 4 28
7 Muradiye (II. Murad) Külliyesi Muradiye (Murad II) Kulliye	N 40 11 26 E 29 2 45
8 Cumalıkızık Köyü Cumalıkızık Village	N 40 10 30 E 29 12 3

KISA ÖZET

Türkiye'nin kuzeybatısında, Uludağ'ın yamaçlarında konumlanmış olan Bursa ve Cumalıkızık, 14. yüzyılın başında Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkentini ve dolayısıyla payitahtını oluşturan kentsel ve kırsal sistemin ortaya çıkışını temsil etmektedir.

Bursa, İmparatorluğun kuruluş sürecinde, külliye tarafından şekillenen, gelişimi ve mimarisi vakıf (kamusal hayır kurumları) sistemi bağlamında belirlenen ilk kent olmuştur.

BRIEF SYNTHESIS

Located on the slopes of Uludağ Mountain in the north-western part of Turkey, Bursa and Cumalıkızık represent the creation of an urban and rural system establishing the first capital city of the Ottoman Empire and the Sultan's seat in the early 14th century.

In the empire's establishment process, Bursa became the first city, which was shaped by kulliyes, in the context of waqf (public endowments) system determining the expansion of the city and its architectural and stylistic traditions.

Osmanlı Bursa'sı kurulurken, Bursa'nın çoğunlukla ovaya hâkim tepelerinde bulunan en önemli odak noktaları belirlenmiş ve cami, medrese, hamam, imaret, türbe gibi kamusal yapılardan oluşan külliye beş sultan (Orhan Gazi, I. Murad, Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmed, ve II. Murad) tarafından bu alanlarda inşa edilmiştir. Sosyal, kültürel, dini ve eğitim işlevli merkezler olan bu külliye kentin sınırlarını belirlemiştir.

The specific development of the city emerged from five focal points, mostly on hills, where the five sultans (Orhan Ghazi, Murad I, Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmed, Murad II) established public kulliyes consisting of mosques, madrasahs (school), hamams (public baths), imarets (public kitchens) and tombs. These kulliyes, featuring as centres with social, cultural, religious and educational functions, determined the boundaries of the city.

Külliyelelerin yakınında inşa edilen evler, zamanla külliyeleleri çevreleyen mahallelere dönüşmüştür. Külliyeleler vakıf sistemi nedeniyle aynı zamanda kırsal alanlarla da ilişkilidir. Örneğin, Cumalıkızık'ın bir vakıf köyü olması, tarihi belgelerde belirtildiği gibi kalıcı olarak bir kuruma (külliye) ait olduğu anlamını taşımaktadır. Köyün amacı ise Orhan Gazi Külliyesi'ne gelir sağlamaktır.

Houses were constructed near the kulliyes, turning into neighborhoods surrounding the kulliyes within the course of time. Kulliyes were also related with rural areas due to the waqf system. For example, the aim of Cumalıkızık as a waqf village, meaning that it permanently belonged to an institution (a kulliyeh), was to provide income for Orhan Ghazi Kulliyeh, as stated in historical documents.

Biri kentin ticari merkezinin çekirdeğini oluşturan beş Sultan Külliyesi ve Bursa'nın en iyi korunmuş vakıf köyü olan Cumalıkızık, birlikte özgün bir kent planlama sistemini temsil etmektedir. Bu sistem 14. yüzyıl başında ilk Osmanlı başkentinin kuruluşunda uygulanmış ve 15. yüzyıl ortasına kadar yaygınlaşmıştır.

The exceptional city planning methodology is expressed in the relationship of the five sultan kulliyes, one of which constitutes the core of the city's commercial centre, and Cumalıkızık which is the best preserved waqf village in Bursa. This methodology developed during the foundation of the first Ottoman capital in early 14th century and expanded until the middle of the 15th century.

KRİTERLER

BURSA (i), (ii), (iv) ve (vi) KRİTERLER KAPSAMINDA DÜNYA MİRASIDIR.

Kriter (i) İnsan yaratıcı dehasının bir şaheserini temsil eder;

Bursa, ilk Osmanlı Sultanları tarafından daha önce görülmemiş bir kent planlama sürecini içeren yenilikçi ve dâhice bir sistem ile oluşturulmuş ve yönetilmiştir.

CRITERIA

BURSA IS REGISTERED AS WORLD HERITAGE ACCORDING TO CRITERIA (i), (ii), (iv) and (vi)

Criterion (i) To represent a masterpiece of human creative genius;

Bursa was created and managed by the first Ottoman sultans, through an innovative and ingenious system, which developed an unprecedented urban planning process.

Ticari hayatı sürdürmek amacıyla Ahi adı verilen yarı dini kardeşlik örgütlerini kullanan ve külliyele köylerin ilişkisini kuran kamusal yardım sistemi niteliğindeki vakıflardan yararlanan Sultanlar, külliyele tüm kamusal hizmetleri sağlayacak çekirdekler olarak, mahallele oluşmadan önce inşa etmişlerdir. Bu merkezler, dünyanın en hızlı gelişen imparatorluklarından birinin canlı ve sürdürülebilir yeni başkentini seri bir şekilde oluşmasını sağlamıştır.

Using the semi-religious Ahi brotherhood organizations to run commercial life, and making the best use of the public endowment system Waqf (relating kulliyes and villages), they established kulliyes as nuclei providing all public infrastructure services prior to the creation of neighbourhoods. These centres allowed for the fast establishment of a vivid, sustainable new capital for one of the most rapidly expanding empires of the world.

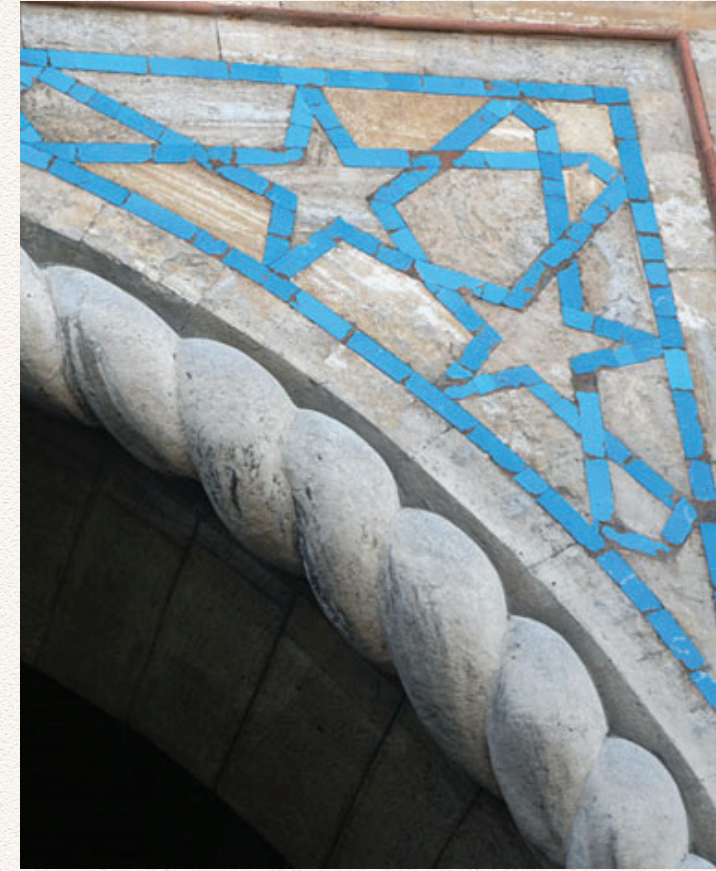
Kriter (ii) Mimari veya teknoloji, abidevi sanatlar, şehir planlama veya peyzaj tasarımı konusundaki gelişmeler üzerine bir zaman zarfı içinde dünyanın belli bir kültürel alanında insan değerleri arasındaki önemli alış veriş sergiler;

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olan Bursa, daha sonraki Osmanlı kentlerinin gelişimine örnek teşkil ederek özel bir öneme sahip olmuştur. İlk Osmanlı Sultanları tarafından başlatılan bu yeni kentsel gelişim yaklaşımı, surlarla çevrili mevcut kent merkezinin dışında kamusal yapı komplekslerinin inşası üzerine kurgulanmıştır ve kentli olmayan bir nüfus için oluşturulan bu yeni kent, Osmanlı İmparatorluğu'nun genişlemesi sürecinde daha sonra örnek alınan bir Osmanlı model kenti olmuştur.

Criterion (ii) Exhibit an important interchange of human values, over a span of time or within a cultural area of the world, on developments in architecture or technology, monumental arts, town-planning or landscape design;

Bursa, as the first capital of the Ottoman Empire, was of key importance as a reference for the development of later Ottoman cities. The new urban development approach introduced by the early Ottoman Sultans was based on the construction of public infrastructure complexes outside the existing city core surrounded by walls, and created a new town for non-urban population, which became the model Ottoman city, later referenced throughout the expansion of the Ottoman Empire.

Sosyal, dini ve ticari fonksiyonlarıyla yeni başkent, toplumun değerlerini ve uzun yıllar boyunca Orta Asya'dan Batı'ya devam eden göç sürecinde etkileşim halinde bulunan kültürlerden kazanılan değerleri yansıtmaktadır.

Bu, aynı zamanda, Bizans, Selçuklu, Arap, İran ve diğer uygarlıkların etkilerinin mimari tarz üzerindeki bütünleşmesinde de görülmektedir.

The new capital, with its social, religious and commercial functions reflects the values of the society and the values it accepted from its neighbours, during long years of migration from central Asia to the West.

This is also reflected in the integration of Byzantine, Seljuk, Arab, Persian and other influences in architectural stylistics.

Kriter (iv) İnsanlık tarihinde önemli bir aşamayı veya aşamaları gösteren bir yapı türü, mimari veya teknolojik grup veya peyzaj için istisnai bir örnek olur;

Anadolu'dan Yemen'e kadar uzanan ve Avrupa ile Kuzey Afrika'nın çeşitli bölgelerinde yüzyıllarca varlığını sürdüren Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkentini oluşturan Bursa ve Cumalıkızık'ta "Bursa stili" veya "Ters T planı" olarak adlandırılan özgün bir mimari tarz gelişmiştir. İlk aşamada, ters T planlı camiler, içerdikleri tabhanelerle, daha sonraki aşamalarda külliyelede ayrı yapılar şeklinde inşa edilecek olan imaret, medrese gibi bağımsız yapıların işlevlerini karşılayabilmştir.

Criterion (iv) Be an outstanding example of a type of building, architectural or technological ensemble or landscape which illustrates (a) significant stage(s) in human history;

Bursa and Cumalıkızık illustrate the first capital of the Ottoman Sultans, rulers of an Empire reaching from Anatolia to Yemen and including parts of Europe and North Africa for hundreds of years, which developed a unique architectural plan called "Bursa style" or "inverted T plan". In the first stage, the inverted T planned mosques, with guest rooms, were able to meet the functions of independent buildings such as public kitchen and madrasah, which were constructed in the complexes as separate buildings, in later stages.

Toplumun ihtiyaçlarına cevap veren ve sosyal yaşama zenginlik katan külliyele, bu plan tipinin çok işlevli yapısını örnek alarak, sosyal donatılar olarak kenti şekillendirmiştir. Bir başka deyişle, çok işlevli ters T plan Bursa'daki kent planlama sistemini yansıtan özgün bir yapı tipidir. Külliyele, içerdikleri yapılarla, bu sistemin kentsel odak noktalarını oluşturmakta ve Bursa'nın kentsel peyzajını biçimlendirmektedir. Bursa'daki yapıların her biri mimari açıdan ayrı ayrı üstün örnekler olarak kabul edilse de, bu yapıların birlikte oluşturduğu topluluklar (hanlar, bedesten, camiler, medreseler, türbeler, hamamlar ve evler) ile bu kriter karşılanmaktadır.

Kulliyes, as social units, meeting the requirements of the society and facilitating life, shaped the city by taking the multifunctional structure of this plan type as an example. In other words, the multifunctional inverted T plan is an exceptional building type which illustrates uniquely the city planning system in Bursa. These kulliyes, with their individual buildings constitute the urban nuclei of this system and characteristically shape the urban landscape of Bursa. While individual architectural components in Bursa can be considered as outstanding examples of architectural type, this criterion is met through the ensembles, created by these components (khans, bedesten, mosques, madrasahs, tombs, hamams, and houses).

Kriter (vi) İstisnai evrensel öneme sahip olaylar veya yaşayan gelenekler ile, fikirler ile veya inançlar ile, sanatsal ve edebi eserler ile doğrudan veya somut bir biçimde ilişkili olur.

Bursa, erken Osmanlı dönemine ait tarihi olaylar, mitler, fikirler ve geleneklerle doğrudan bağlantılıdır. İlk Osmanlı sultanlarının türbelerinin ve Orhan Gazi Külliyesi'nin inşaatında çalışmış olan ünlü Hacivat ve Karagöz karakterlerinin kentte yarattığı mistik hava erken Osmanlı yaşamıyla yakından ilişkilidir.

O dönemde Müslüman dünyasının liderleri olan birçok sultan ve saray mensubu, İstanbul'un fethinden sonra bile Bursa'nın, Osmanlı İmparatorluğu'nun manevi başkenti olarak önemini kabul etmiş, atalarına ve bu şehre olan bağlılıklarını, burayı ebedi istirahat yeri olarak seçerek göstermişlerdir.

Criterion (vi) Be directly or tangibly associated with events or living traditions, with ideas, or with beliefs, with artistic and literary works of outstanding universal significance.

Bursa is directly associated with important historical events, myths, ideas and traditions from the early Ottoman period. The mystic image of the city, created through the presence of the tombs of early Ottoman sultans and the famous Hacivat and Karagöz characters who were workers in the construction of the Orhan Ghazi Külliye, retains close associations to early Ottoman life.

Many sultans and courtiers, then the leaders of the Muslim World, recognized the importance of Bursa as the spiritual capital of the Ottoman Empire, even after the conquest of İstanbul and demonstrated their loyalty to their ancestors and the city, by choosing Bursa as the location for burial.

BURSA'NIN DÜNYA MİRAS ALANLARINDA BÜTÜNLÜK

Bir planlama ve gelişme sistemini temsil eden seri bileşenler, kentin tüm öğeleri ile bir köyü içerecek şekilde belirlenmiştir. Bileşenleri oluşturan parçalar, kısa süre içinde yeni kurulan ve inşa edilen bir başkentin gelişmesine olanak veren kentsel sistemin önemli yapıları arasından seçilmiştir. Tüm orijinal sistemin eksik olan tek bileşeni, daha önce sistemin parçası olan ve en iyi korunmuş örneğini Cumalıkızık'ın oluşturduğu bazı köylerdir.

Kentsel planlama sistemi, külliyeler ve külliyelerden birinin etrafında gelişen ticari bölge ile temsil edilirken, külliyeleri çevreleyen mahalleler kentsel gelişme sürecine katkıda bulunmuştur. Genel yönetim kapsamında bunların korunması, görsel ve mekânsal anlamda kent bütünlüğü için gereklidir. Yol sistemleri, girişler ve mahalleler gibi ek bileşenlerin, gelecekte bütünsel bir kentsel gelişim sürecine katkıda bulunması muhtemeldir.

INTEGRITY OF WORLD HERITAGE SITES OF BURSA

The serial components were selected to represent all elements of the city and a village, as a planning and development system. The component parts were selected from the key structures which created the urban system, allowing for the expansion of a newly built and established capital city, in a short span of time. The only missing elements of the whole original system are some of the villages, which were originally part of the system and of which Cumalıkızık is the best preserved example.

While the urban planning system is represented through the külliyes as well as the commercial quarter which developed around one of the külliyes, the residential neighbourhoods surrounding the külliyes contributed to the process of urban expansion. Their protection within the overall management is essential to the urban integrity both in visual and spatial terms. It seems possible, that additional components, such as road systems, gates or residential neighbourhoods may contribute to the representation of a full process of urban expansion in the future.

Orijinal mimari ve işlevsel bütünlüklerini koruma açısından değerlendirildiklerinde, külliyelerin 1855 depreminde kısmen zarar görüp, ardından tamir edildikleri bilinmektedir. Külliyelerde bulunan bazı imaretler zaman içinde yok olmuştur. Ancak, külliyeler günümüzde de çeşitli mahallelerin odak noktaları ve kamusal mekânları olarak işlevlerini sürdürmeye devam etmektedir. Orhan Gazi Külliyesi'ndeki Emir Han'ın etrafında tarihi ticaret aksında gelişen Hanlar Bölgesi'ndeki yapılar günümüzde orijinal ticari işlevlerini korumaktadır. Ancak, 19. yüzyıldaki imar faaliyetleri sırasında yeni yolların inşası nedeniyle Pirinç Han ve Kapan Han kısmen zarar görmüştür.

In terms of intactness, the kulliyes have partially suffered destructions during the 1855 earthquake and have undergone subsequent repairs. Some of the public kitchens integrated in the kulliyes have been lost over time. However, the kulliyes continue to function as the focal points and public spaces of various residential neighbourhoods at present. Buildings in the Khans Area, which developed around Emir Khan around the Orhan Ghazi Kulliyes in the historical commercial axis, still preserve their original commercial functions at present, however, Pirinç Han and Kapan Han were partially harmed due to the construction of new streets during construction activities in the 19th century.

Ayrıca, Cumalıkızık Köyü özgün sivil mimarlık örnekleriyle kırsal karakterini sürdürmektedir. Köyün günümüzdeki varlığı, bir külliyesinin ihtiyacı olacak tarımsal üretimi geçmişte nasıl sağladığına yönelik olan köyün işlevini anlamamızı sağlamaktadır.

Furthermore, Cumalıkızık Village, with unique examples of civil architecture has sustained its rural character. The setting of this village contributes to the understanding of the village function and agricultural production contributing to the sustenance of the kulliyes.

BURSA'NIN DÜNYA MİRAS ALANLARINDA ÖZGÜNLÜK

İlk beş Osmanlı Sultanı tarafından bir bütün olarak geliştirilen Bursa ve Cumalıkızık 14. ve 15. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nun doğuşunu yansıtmaktadır.

Seri bileşenlerdeki külliyelerin bazıları, 14. ve 15. yüzyılın orijinal dokusunun yeterli bir miktarını korumakla birlikte, 19. yüzyıl eklentilerini ve kısmi rekonstrüksiyonları da içermektedir.

AUTHENTICITY OF WORLD HERITAGE SITES OF BURSA

Bursa and Cumalıkızık, as developed as an integrated whole by the first five Ottoman Sultans, illustrate the birth of the Ottoman Empire in the 14th and early 15th centuries.

While preserving an adequate amount of the original 14th and 15th century fabric, some of the kulliyes in the serial components involve 19th century additions and partial reconstructions.

Bazı ticari birimler ise yangın sonrasında yıkılmış ve yeniden inşa edilmişlerdir. Ancak, Hanlar Bölgesi, siftoah, pazarlık, usta-çırak ilişkileri ve esnaf arasındaki komşuluk ilişkileri gibi geleneksel ritüelleri içeren Osmanlı döneminin ticaret kültürünü günümüze kadar sürdürmüştür. Hanların avlulu plan tipolojisi form ve tasarım olarak özgünlüğünü korumuş ve hanların günümüze kadar ticari fonksiyonlarını sürdürmesinde etkili olmuştur.

Other structures such as some of the commercial units experienced destruction and reconstruction following fire. Yet, the Khans Area continues the tradesmen culture of the Ottoman era to date, including traditional rituals such as first sale of the day, bargaining, master-apprentice relations, and neighbourliness among tradesmen. The Khan's courtyard plans have retained authenticity in form and design and have been effective for khans to sustain their commercial functions until the present.

Külliyyelerde kullanım ve işlevlerde değişiklikler olmakla birlikte, bu değişiklikler belgelenmiş durumdadır. Örneğin, Muradiye külliyesindeki imaret bir restoran olarak, hamam ise fiziksel engelli kişiler için bir merkez olarak kullanılmaktadır.

Yeşil Külliyesi'ndeki medrese günümüzde Türk İslam Eserleri Müzesi olmuştur. Külliyeler, özgün kamusal işlevlerine uygun olarak, hala halkın sosyal, kültürel, ve dini ihtiyaçlarını karşılayan odak noktaları olarak varlıklarını sürdürmekte ve Bursa'nın Osmanlı karakterini yansıtmaya devam etmektedir.

In the külliyes changes in use and function have occurred but are well documented. In Muradiye complex, for example, the public kitchen is used as a restaurant, and the hamam as a centre for physically-challenged people.

In the Yeşil complex the madrasah is now the Museum of Turkish Islamic Art. The külliyes remain still focal points meeting the social, cultural and religious needs of the inhabitants, in accordance with their original public functions, and continue to reflect the Ottoman characteristics of Bursa.

Tarımsal peyzajı içerisinde Cumalıkızık Köyü'nün özgünlüğü büyük ölçüde algılanmaktadır. Evlerin çok azı konut işlevi haricinde kullanılmakta ve köy eski dönemlerin izlerini taşıyan özel bir atmosfer sunmaktadır. Köyün dokusu, konutların biçim ve plan şemaları, kullanılan malzemeler, özellikle zemin katlardaki yerel taş ve üst katlardaki ahşap, çatıların tipolojisi, tarım alanları ve genel ortam gibi özellikler bazı 19. yüzyıl rekonstrüksiyonlarına ve sürdürülen düzenli onarımlara rağmen özgünlük algısı yaratmaktadır. Cumalıkızık'ın bütünlüğünü korumak için yerel halkın (köylülerin) varlığının sürekliliğini korumak ve yoğun ticarileşme süreçlerinden kaçınmak gerekmektedir.

The village of Cumalıkızık in its agricultural landscape provides an overall perception of a high degree of authenticity. Few of the houses are used for other than residential purposes and the village seems to have retained a special atmosphere, providing an impression of earlier times. Several aspects, like the village pattern, the form and layout schemes applied in the houses, the materials used, in particular the local stone for the ground floor, wood for the upper floors and the typology of roofs, the agricultural fields and the general setting give an original impression despite some 19th century reconstructions and regular repairs which have been undertaken at other times. It is important for the preservation of the integrity of Cumalıkızık to ensure the continuous presence of the local inhabitants and avoid processes of intense commercialization.

BURSA'NIN DÜNYA MİRAS ALANLARINDA KORUMA VE YÖNETİM

Dünya Miras Alanlarımız ve alanların parçalarının tamamı 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu hükümleri ile ulusal seviyede en yüksek derecede korunmaktadır. Bu durum, seri bileşenlerle ilgili nihai sorumluluğun, ulusal mevzuata göre tüm taşınabilir ve taşınmaz miras öğelerinin korunması ve yönetiminden sorumlu merkezi kurum olan Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda olduğunu göstermektedir.

PROTECTION AND MANAGEMENT OF WORLD HERITAGE SITES OF BURSA

The property and all its component parts are protected at the highest national level under the provisions of the Law for the Protection of Cultural and Natural Heritage (the Act Numbered 2863). This implies that ultimate responsibility for the serial components lies with the Ministry of Culture and Tourism as the central institution responsible for the conservation and management of all movable and immovable heritage items under national designation.

Miras alanları içinde yer alan, geçmişte aslen vakıf mülkü olan yapılar günümüzde Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün sorumluluğu altındadır. Vakıf mülkleri ile ilgili yapılacak tüm proje ve uygulamalarda Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden izin alınması gerekmektedir. Ayrıca miras alanlarının tümü, 1/1000 ölçekli farklı koruma amaçlı imar planları ile korunmaktadır. Bu alanların içindeki yapılarla ilgili proje ve uygulamalar için öncelikle Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun izninin alınması gerekmektedir.

The buildings, which were originally waqf property, remain under the responsibility of the Regional Directorate of Foundations (Waqf) at present. All projects and applications to be conducted related to waqf property must be submitted to the Regional Directorate of Foundations for permission. In addition, 1/1000 scaled preservation plans are in place for all site components. Projects and applications related to such buildings must obtain approval from Bursa Cultural Assets Regional Conservation Board.

Bursa (Hanlar Bölgesi ve Külliye) ve Cumalıkızık Yönetim Planı, alanlardaki tüm paydaşların deneyim ve bilgilerinden yararlanılarak, toplumsal farkındalık yaratmak, tüm ilgili ve yetkili kişilerin, kurum ve kuruluşların katıldığı bir eşgüdüm platformu oluşturmak için hazırlanmıştır. Yönetim planı, Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Bursa Alan Başkanlığı tarafından, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun Ek-2. maddesine (Alan Yönetimi Tüzüğü) dayandırılarak hazırlanmıştır ve koordine edilmektedir.

The Bursa (Khans Area and Sultan Kulliyes) and Cumalıkızık Management Plan was prepared to create public awareness and to offer a shared framework in which all relevant and authorized people, institutions and bodies participated, benefiting from the knowledge and experience of all stakeholders in this process. The management plan was prepared and is coordinated by the Bursa Site Management Unit, which is an affiliate of Bursa Metropolitan Municipality, in accordance with the Supplement-2 of the Act Numbered 2863 (Regulation on Site Management).

Yönetim Planı, Danışma Kurulu'nun katkılarıyla geliştirilmiş, Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu ve Bursa Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından onaylanmıştır. Onaylı Yönetim Planı varlıkların korunmasında ve yönetilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Planda tanımlanan eylemler ve sonradan eklenen izleme göstergeleri doğrultusunda değişen ihtiyaçlara ve sorunlara yanıt verebilmek için düzenli aralıklarla değerlendirme ve güncellemeler gerekmektedir.

The Management Plan was approved by the Coordination and Supervision Board, and by Bursa Metropolitan Municipality Council, in a process which integrated contributions of the Advisory Board. The implemented Management Plan plays an important role in directing the conservation and management of the property. It requires review and updates at regular intervals to respond to changing needs and challenges according to the quality assurance indicators defined in the plan, and the monitoring indicators added later.

Seri bileşenler Osmanlı başkentinin kentsel gelişim sürecinde yalnızca odak noktalarını yansıtmaktadır. Söz konusu bileşenlerle birlikte, bunları çevreleyen tampon bölgelerin ve farklı tampon bölgeler arasında yer alan konut ve ticari alanların tümünün yönetimi bu özgün kent planlama sistemini sürdürebilmek için önemlidir. Dolayısıyla, Bursa'nın tarihi merkezi için önerilecek kent planlama ve bölgeleme politikalarında, yönetim mekanizmaları ile miras düşüncesinin güçlü bir biçimde değerlendirilmesi ve gerektiğinde göz önünde tutulması önemlidir. Alan bileşenlerinin çevresindeki önemli trafik ve otopark sorunları bu genel yönetim yaklaşımının parçası olarak ele alınmalıdır.

Onaylı Yönetim Planı, yedi tema altındaki hedef ve eylem planları ile kentin potansiyelini doğru bir şekilde yönlendirmede önemli bir rol oynamaktadır.

As the serial components reflect only the nuclei of the Ottoman capital's urban expansion process, the integrated management of the surrounding buffer zones and the residential and commercial areas between the different site components is essential to the understanding of this unique urban planning system. Accordingly, it is essential that the management mechanisms and heritage considerations are well embedded in the urban planning and zoning policies for the historic centre of Bursa and provide ample consideration when required. As part of this overall management approach, the considerable traffic and parking challenges around the site components should be addressed.

The approved Management Plan, with its objectives and actions under seven themes, plays an important role in leading the potential of the city in the right direction.

VAKIF NEDİR?

Vakıf - Gelirleri hayır işleri için kullanılan tarım arazileri, hanlar, dükkanlar, hamamlar gibi mülklerle ilgilenen kurumdur.

KÜLLİYE NEDİR?

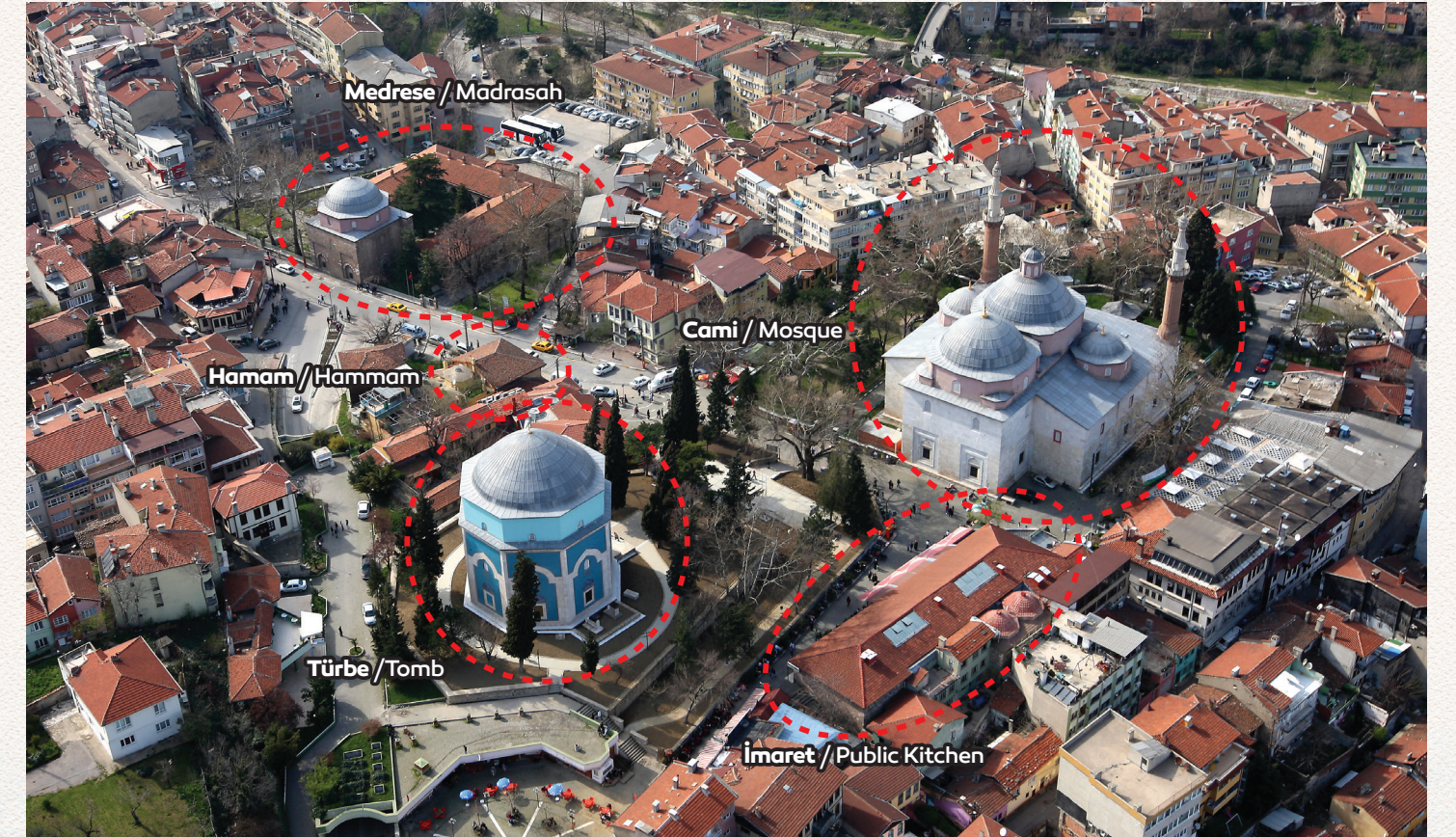
Külliye - Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, türbe, hamam, vb. yapılar topluluğudur.

WHAT IS A WAQF?

Waqf - This is an entity that takes care of property such as agricultural fields, khans, shops, hammams etc., the income of which is devoted to charity.

WHAT IS A KULLIYE?

Kulliye - This is a cluster of buildings around a mosque, such as madrasah, public kitchen, tomb, hammam, etc.

BURSA'NIN DÜNYA MİRAS ALANLARI

HANLAR BÖLGESİ (ORHAN GAZİ KÜLLİYESİ ve ÇEVRESİ)

Bursa'nın fethinden sonra Orhan Gazi, kenti geliştirme politikası doğrultusunda, Bizans Kalesi'nin hemen dışında bir külliye inşa ettirmiştir.

Orhan Gazi Külliyesi'nin etrafı zamanla şehrin ticari merkezi haline gelen Tarihi Çarşı ve Hanlar Bölgesi'ne dönüşmüştür. Bu bölgedeki tarihi yapılar 14. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar geçen zaman dilimi içinde yapılmıştır.

BURSA WORLD HERITAGE SITES

KHANS AREA (ORHAN GHAZI KULLİYE AND ITS SURROUNDINGS)

As part of the city development policy, Orhan Ghazi ordered to build a külliye just outside the Byzantine Citadel.

In time, Orhan Ghazi Külliye and its surroundings became the commercial centre of the city, Historical Bazaar and Khans Area. The historical buildings in this area were built in the period between 14th and 16th centuries.

OSMAN GAZİ ve ORHAN GAZİ TÜRBELERİ

Osmanlı hanedanının kurucusu Osman Gazi, Bursa'yı fethedemeden vefat etmiş ve vasiyeti üzerine bugün gömülü olduğu Tophane'deki Osman Gazi Türbesi'ne defnedilmiştir.

Bursa'yı 1326 yılında fetheden, Osman Gazi'nin oğlu Orhan Gazi de vefat ettiğinde kendi yaptırdığı külliyesine yakın bu alanda, babası Osman Gazi'nin yanına defnedilmiştir.

OSMAN GHAZI AND ORHAN GHAZI TOMBS

Osman Ghazi, the founder of Ottoman Empire, died before the conquest of Bursa, and was buried in the Orhan Ghazi Tomb in Tophane, in accordance with his will.

Orhan Ghazi, the son of Osman Ghazi who conquered Bursa in 1326, was buried in this area close to his külliye, near his father.

HÜDAVENDİGAR (SULTAN I. MURAD) KÜLLİYESİ

Sultan I. Murad tarafından 1363 yılında yaptırılmaya başlanan külliye, şehrin batıya doğru genişlemesini sağlamıştır. Bünyesinde, aynı yapı içerisinde iki katlı olarak tasarlanan cami ile medrese, imaret, hamam ve külliye yapıtıran Sultan'ın türbesini barındırmaktadır.

Yakınındaki Eski Kaplıca'nın külliye bir parçası gibi hizmet vermesinden dolayı Cık Cık Hamamı küçük boyutlu olarak yapılmıştır.

HÜDAVENDİGAR (SULTAN MURAD I) KULLIYE

This kulliyeh, which was started to be built in 1363 by the order of Sultan Murad I, helped the city to grow westwards. This kulliyeh contains a two storey building, which is a combination of a mosque and a madrasah, a public kitchen, a hammam and the tomb of Murad I.

Cık Cık Hammam was built relatively small in size, due to the existence of Eski Kaplıca (Old Spa) near the kulliyeh serving as part of the kulliyeh.

YILDIRIM (SULTAN I. BAYEZİD) KÜLLİYESİ

Yıldırım Bayezid tarafından 1390 yılında yaptırılmaya başlanan külliye, kentin doğu sınırını çizmiştir. Döneminin önemli bir eğitim merkezi haline gelmiş olan külliye, bugün bünyesinde cami, medrese, hamam ve külliye yapıtıran Sultan'ın türbesini barındırmaktadır.

YILDIRIM (SULTAN BAYEZİD I) KULLIYE

This kulliyeh, which was started to be built in 1363 by the order of Sultan Bayezid I, established the eastern border of the city. This kulliyeh, which includes a mosque, madrasah, hammam and the Sultan's tomb, became an important education centre at its time.

YEŞİL (ÇELEBİ MEHMED) KÜLLİYESİ

Sultan I. Mehmed (Çelebi) tarafından 1414 yılında yaptırılmaya başlanan külliye, Ankara Savaşı'nda (1402) Timur karşısında alınan mağlubiyetin ardından, Osmanlı'nın yeniden ve daha güçlü olarak doğuşunu sembolize etmektedir.

Bünyesinde cami (Yeşil Camii), medrese, hamam, imaret ve külliye yapıtiran Sultan'ın türbesini (Yeşil Türbe) barındırmaktadır.

YEŞİL (ÇELEBİ MEHMED) KULLIYE

This külliye, the construction of which started in 1414 by the order of Sultan Murad I (Çelebi), symbolizes the rebirth of Ottoman Empire as a stronger state after the defeat against Tamerlane in the Battle of Ankara (1402).

This külliye includes a mosque (Yeşil Mosque), madrasah, hammam, public kitchen and the tomb of the Sultan (Yeşil Tomb).

MURADIYE (SULTAN II. MURAD) KÜLLİYESİ

Osmanlı Sultanları tarafından Bursa'da yaptırılan son külliye. Sultan II. Murad tarafından 1425 yılında yaptırılmaya başlanan külliye, içerdiği türbeler topluluğu ile bir şaheserdir. Bünyesinde cami, medrese, hamam, imaret ve içerisinde külliye yapıtiran Sultan'ın türbesi de dâhil, toplam 12 adet türbenin yer aldığı hazireyi barındırmaktadır.

MURADIYE (SULTAN MURAD II) KULLIYE

This is the last külliye built in Bursa by the order of an Ottoman Sultan. The külliye, the construction of which started in 1425 by the order of Sultan Murad II, is a masterpiece with the cluster of tombs it comprises. This külliye includes a mosque, madrasah, hammam, public kitchen and a burial ground with 12 tombs in total, including the tomb of the Sultan.

CUMALIKIZIK KÖYÜ

Cumalıkızık tarihi, kültürel ve doğal değerleri ile özgünlük ve bütünlüğünü koruyabilmiş kırsal bir yerleşim olup, bir Osmanlı vakıf köyüdür. Bir “Vakıf Köyü” olarak külliyelerin ve ilk başkent inşası için gelir oluşturmuştur.

Geleneksel sokak dokusu, ahşap-taş evleri ve anıtsal yapılarıyla, Osmanlı'nın kırsal yaşam tarzını bugün de sürdüren iyi bir örneğidir.

CUMALIKIZIK VILLAGE

Cumalıkızık is a rural settlement, an Ottoman foundation village which has managed to preserve its genuine structure with its authenticity and integrity. As a “Waqf Village”, it provided income for the construction of kulliyes and the first capital.

It is a good example of Ottoman rural life with its well preserved street pattern, timber-stone houses and monumental buildings.

Bu kitapçıktaki tüm İngilizce metinler için bkz. / For all the English texts in this book, see:

<http://whc.unesco.org/>

<http://whc.unesco.org/en/list/1452>

Bu kitapçıktaki tüm Türkçe metinler için bkz. / For all the Turkish texts in this book, see:

<http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/>

<http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/unesco/adaylik-dosyasi/ustun-evrensel-deger>

BURSA ALAN BAŞKANLIĞI / BURSA SITE MANAGEMENT UNIT

Tel: +90 224 223 91 89

alan.baskanligi@bursa.bel.tr

www.alanbaskanligi.bursa.bel.tr

